

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Ett jämtländskt sjöfynd

Cederschiöld, Louise

Fornvännen 44-45

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1963_044

Ingår i: samla.raa.se

SMÄRRE MEDDELANDEN

ETT JÄMTLÄNSKT SJÖFYND

Fullsjön är en mindre sjö, belägen i Borgvattnets socken i östra Jämtland på 372,5 meters höjd över havet och ingående i ett av de vattensystem, som bilda tillflöden till Indalsälven. Vid fiske på djupt vatten i denna sjös sydöstra del fick köpman J. A. Jernekrantz, Östersund, till sin överraskning en halvcirkelformigt böjd bronsten i nätet. Detta var i juni 1940. Under 22 år förvarade han fyndet i sitt hem. 1962 kom han att läsa en artikel om halsringar från bronsåldern, författad av antikvarien Ulf Hagberg och införd i Östersundsposten. Han bestämde sig då för att visa fyndet på Statens historiska museum och eventuellt överlämna det såsom gåva. Bronsföremålet, med all sannolikhet ett halsringsfragment, har fått inv.nr 26992 i historiska museets samlingar.

Ringfragmentet från Fullsjön är starkt vittrat med ljusgrön till mörkbrun patina och vridningen(?) endast delvis bevarad och hela vägen riktad åt samma håll. Vid ena änden avsmalnar ringen och har här antagligen en gång avslutats med en ändhake. Vid den andra nuvarande änden är ett tydligen gammalt brott ungefär där ringens mittparti varit. Här har finnaren filat bort patinan och fått fram den glänsande bronsten. Tvärsnittet hos ringtenen är nu runt till något plattovalt; där den är som tjockast mäter den 5×5 mm och vid den ej filade änden 3×1 mm. Hela halsringens diameter bör ha varit 165 à 170 mm.

Under järnåldern förekomma vridna halsringar av brons. Ett par sådana från sen järnålder äro funna i Jämtland. Dessa ha emellertid en grövre vridning av annan karaktär än den hos Fullsjöringen.¹

De smala bronshalsringarna med ensidig eller växlande vridning äro vanliga i Mellan- och Sydsverige under yngre bronsåldern. Så långt norrut som i Dalarna ha vi dem representerade i depåfyndet från Vattnäs, Mora socken, som har inv.nr 1662 i historiska museet.² Vattnäsfyndet utgörs av en itubrunten, starkt nött halsring med vridningen växlande i fyra fält samt två holkyxor, vilka datera fyndet till femte perioden enligt Montelius system. Vårt största samlade fynd med sådana vridna ringar är det välkända Åslefyndet med 29 hela ringar och 11 ringfragment, vilka påträffades tillsammans med bl. a. spjutspetsar, holkyxor och det säregna "processionsföremålet" med de

¹ *Sverker Janson, Margareta Biörnstad, Harald Hvarfner*, Jämtlands och Härjedalens historia, Stockholm 1962.

² *Åke Hyenstrand*, Kring Dalarnas sten- och bronsålder, Dalarnas Hembygdsbok 1962.

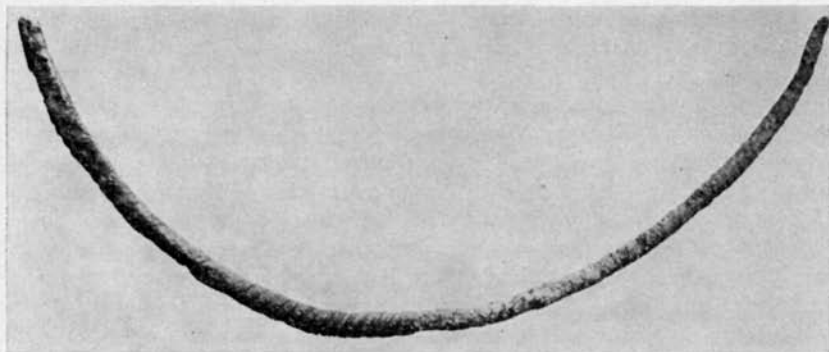

Fig. 1.

bägge hästhuvudena. Detta fynd gjordes vid plöjning av mark, som tidigare varit mosse. Fil. dr Andreas Oldeberg har daterat fyndet till Montelius sjätte period.³

Ringfragmentet från Fullsjön står nära de ovan nämnda ringarna, och sannolikt tillhör också den sen bronsålder. En fråga är emellertid, om ringen varit vriden, eller om snedreffling åstadkommit med puns. De bevarade åsarna äro icke så skarpa som de mestadels förblivit även på nötta och vittrade, vridna ringar, och de stå tätare än på exempelvis Åsleringarna. Ena sidan av ringen är till den grad vittrad, att man ej kan vara fullt övertygad om, huruvida den eventuella punsningen fortsatt runtom eller om den kanhända endast gjorts på en sida, d. v. s. översidan när ringen bars. Bägge förfaringssätten, vridning och punsning, äro ju i bruk under vår yngre bronsålder. Vilken teknik man använt vid tillverkningen av Fullsjöringen, kan endast bestämmas genom en metallografisk undersökning. Denna skulle medföra, att man måste göra ett snitt genom ringen; att ytterligare skada den på detta sätt vill man ju inte gärna. För att ringen skulle varit vriden tala ett par snedlöpande sprickbildningar, synliga på den mest vittrade sidan.

Vid genomgång av Statens historiska museums katalog över bronsåldersföremål från Jämtland, har jag funnit, att endast ett bronsföremål från detta skede förut framkommit i landskapet. Det är ett litet, skadat dolkblad, funnet i Stavre, Revsunds socken. Landsantikvarie Lennart Björkquist daterar fyndet till Montelius period III.⁴ Eljest ha vi utom klubbor och yxor av bergart och av bronsålderstyp, en hel och en fragmentarisk täljstengjutform till holkxor

³ *Andreas Oldeberg*, Ett märkligt bronsåldersfynd från Åsle socken i Västergötland, Falbygden häfte 4, Falköping 1939.

⁴ *Lennart Björkquist*, Jämtlands första bronsåldersfynd. Fornvårdaren V, Uppsala 1933.

av bred och flat, östlig typ.⁵ Dessa äro funna vid Dusnäsbäckens utlopp i Indalsälven. Såväl dolkbladet som gjutformarna finnas nu i Jämtlands museum, Östersund.

Då Fullsjöfyndet hittades på sjöbotten ligger det nära till hands att betrakta det som ett offerfynd. Den yngre bronsålderns ringar ha ju ofta parvis, ibland flera tillsammans, ibland enstaka, offrats i sjöar eller mossar. Offrandet av halsringar — ett av tidens förnämsta smycken — har av forskningen förbundits med den dyrkan av en fruktbarhetsgudinna, vilken under yngre bronsåldern anses ha förekommit i vårt land. Man har visat på, att av de sex i Skåne och Västergötland funna, små, nakna "gudinnestatyetterna" av brons, fyra bära en eller flera halsringar som enda prydnad. Dessa statyetter, daterade till vår yngsta bronsålder, ha antagits vara nordiska motsvarigheter till orientens Astarteavbildningar och alltså representera en fruktbarhetsgudinna.⁶ Tyder man nu Fullsjöfyndet som ett offerfynd, skulle det inte bara visa på handelsförbindelserna söderut utan även visa hur sydliga, religiösa föreställningar under epokens sista del vunnit spridning ända upp i Jämtland.

Antikvarie Margareta Biörnstad har emellertid gjort mig uppmärksam på, att halsringen inte från början behöver ha nedsänkts i sjön. Den skulle ha kunnat föras dit genom erosion från en strandboplat, eller möjligen från en grav. Kanske har den från början tillhört en boplat av det slag, som inte är ovanligt i Norrland, med ett material av i huvudsak stenålderskaraktär men med enstaka metallföremål. En besiktning av stränderna kring fyndplatsen i Fullsjön kommer att företas.

Några av de spörsmål, som uppstå kring Fullsjöfyndet, ha här i korthet ställts. De kunna kanske — även obesvarade — i någon mån belysa fyndet.

Louise Cederschiöld

SVENSKA FORNMINNESFÖRENINGEN 1962

Svenska Fornminnesföreningen har under 1962 avhållit tre sammanträden, det första på Vasavarvet, de två andra i Statens Historiska Museum, och en demonstration samt anordnat sin sedvanliga vårutfärd. Styrelsen har sammanträtt sju gånger: 16 februari, 23 februari, 16 april, 28 maj, 20 juni, 18 september och 27 november. Medlemsantalet har utgjort 413 (1961 424), därav 10 hedersledamöter och 18 ständiga ledamöter.

Den 5 oktober bortgick föreningens hedersledamot antikvarien fil. doktor Gustaf Hallström. Han hade tillhört styrelsen under 34 år, 1923—1925 som

⁵ *Lennart Björkquist*, *Fynd av gjutformar från Stugun, Jämten*, årg. 53, Östersund 1959.

⁶ *T. J. Arne*, *Några i Sverige funna bronsstatyetter av barbarisk tillverkning*, *Fornvännen* 1909, s. 175.